

TRO TIL TIDEN: Det, der helliger rummet, er indvielsen af det til gudstjenesterum - og først og fremmest menighedens brug af rummet, siger professor og arkitekt Johannes Exner på baggrund af Jesu ord: »Mit hus skal være et bedehus«

Lyset. Altings begyndelse. Og selve forudsætningen for alting. Livslyset. Det første Gud skabte. Et guddommeligt materiale. Lyset, som igen og igen nævnes af Jesus.

Når professor og arkitekt Johannes Exner på baggrund af Jesusordene i søndagens tekst om, at »Mit hus skal være et bedehus«, forholder sig til kirkerummets hellighed, henviser han da også flere gange til lyset, som han kalder det »største kunstværk« og det for kirkearkitekten »vigtigste byggemateriale«. Et kirkerum bør, siger han, åbne sig for det uudsigelige. En velberegnet lysvirkning kan i sig selv være den uddybende forklaring, som er vanskelig at formulere i ord: rummets forhold til lyset, den måde på hvilken det modtager lyset ude fra og videregiver det inden for. Johannes Exner er en lærd teoretiker og erfaren praktiker. Sammen med sin kone, arkitekt Inger Exner, har han stået bag byggeriet af 13 kirker og 30-40 kirkerestaureringer.

- Det rene, skære dagslys er renhedens og enkelhedens symbol på evangelisk sandhed og luthersk klarhed bragt ind i rummet efter middelalderens dunkle mysticisme. Lyset besidder og formidler en ufoklariig transcendens, som giver en oplevelse af guddommelig art med kontakt til noget udenfor rummet. En kraft, der går helt tilbage til skaberværkets første dag, og som langt overgår den menneskeskabte kunst, siger Johannes Exner.

- Jeg har indset, at jeg ikke kan definere hellighed. I ordet »hellig« ligger en distance og en suverænitæt, som gør, at »det hellige« ikke kan begribes, ikke kan gribes og derfor heller ikke lader sig materialisere. En arkitekt kan ikke skabe et »helligt« rum. Derimod kan arkitekten skabe et »gudstjenesterum«, som i arkitektonisk henseende gerne må blive »guddommeligt« godt, og som biskoppen kan indvie. Det indviede rum er, som min far (afdøde provst Johan Exner.red.) sagde, »afsondret fra verdens larm«.

Annonce

- Mange mennesker tror, at det er arkitekten, der skaber et synligt »helligt« rum. Men det er det ikke. Det, der helliger rummet, er indvielsen af det til gudstjenesterum. Og først og fremmest menighedens brug af rummet. Jesus taler om den hellige menighed og siger, at hvor blot to er til stede i mit navn, er også jeg til stede.

Johannes Exner fortsætter: - Noget af kirkens inventar, døbefont og alter, regnes for særlig »helligt«. Det er da også naturligt, at netop det betragtes som højt kvalificeret i den retning. Som bekendt godtog Luther kun to af Romerkirkens syv sakramenter. Disse to, dåb og nadver, er »hellige« handlinger indstiftet af Kristus selv. Her kommer ordet »hellig« ind med fuld berettigelse og vægt. Vi har en luthersk karakteristisk, som inspirerer til arkitektonisk dyrkning af sakramenternes placering i rummet: centralt tilgængelig, klart synlig og med en fomgivning, der i detaljering og materialeholdning understreger deres funktion og sakramentale slægtskab.

- Alteret var i oldkirken og i den romanske tid i Danmark et bord, men i den gotiske højkatolske tid blev det til et relikviagemme, som fik sarkofagform. Luthersk set er alteret et bord. Men desværre fremtræder et bord visuelt svagt og ret undseligt, hvorimod blokformen, sarkofagformen, har langt større mulighed for arkitektonisk at virke tydelig og stærk.

Lyset igen, strømmende ned over alter og døbefont. Samspillet mellem omgivelsernes lys- og

rumforhold er for Inger og Johannes Exner en fremtrædende del af udtrykket.

- At Skaberen begyndte med at skille lyset fra mørket er jo så centralt som noget overhovedet, siger Johannes Exner. Dette, at man ikke kan se lyset uden mørke og ikke mørket uden lyset er afgørende for os. Man kan sige, at vi i vort arbejde med lyset forsøger at kopiere Vorherre. Vi kan naturligvis ikke eftergøre ham. Men vi kan håbe, at han vil være hjælpende under processen.

- Dagslyset kræver stof, som lyset kan falde på. Lys, der går gennem et rum, ser man ikke. Lys kan ikke ses uden stof. Og stoffet ikke uden lyset. Denne symbiose, som vi finder spændende, har vi arbejdet meget med.

- De kirker, vi har bygget, er ret forskellige. Men gennemgående er grundtemaet alter- og døbefontsplacering i samspil med lyset og måske tillige med en kunstnerisk udsmykning. Lyset vil også sige det elektriske, som kan tilføre rummet en poesi. Vi har for eksempel i Sædden Kirke skabt en stjernehimmel af 800 små pærer.

- Arkitekter, siger Johannes Exner, interesserer sig selvsagt for de gamle kirker. Dels fordi de hos mange mennesker synes at dække noget i deres oplevelses- og følelsesmæssige behov, dels fordi de historiske kirker udgør en vigtig del af vor kulturarv.

- Vi skal som Luther udrede, rense og revidere, så vi finder frem til de rette konfessionelle, liturgiske og arkitektoniske inspirationskilder.

- For at kunne bygge nye evangelisk lutherske kirkerum og genbruge de gamle rigtigt, er vi skyldige at forstå vor bygningsarv, hvilket i denne forbindelse vil sige kirkebygningernes opkomst, som vi naturligvis ikke kan løbe fra og heller ikke slavisk skal videreføre, men derimod må forstå rigtigt for deraf at hente den rette inspiration, siger Johannes Exner.

En supplerende inspiration synes at være Jesu vrede: »Men I har gjort det til en røverkule«. Inger og Johannes Exner har taget anklagen til efterretning i den forstand, at de med den enkelhed, som er så karakteristisk for et Exner-kirkerum, har fjernet ethvert tilløb til, hvad der kunne givet det præg af en røverkule.

- Rummet er bygget til gudstjenestefællesskab og stilhed for det enkelte menneske.

Blå bog

Johannes Exner, 77 år. Student 1945. I 1952 gift med arkitekt Inger Exner. Afgang fra Kunstakademiet 1954. Selvstændig arkitektvirksomhed sammen med Inger Exner fra 1958. Lærer på Kunstakademiet 1957-65. Lektor ved og leder af Afdeling for Restaurering, By- og Bygningspleje ved Arkitektskolen i Århus 1965. Professor 1984-92. Bosat i Århus.

Parret har stået bag byggeriet af 13 kirker (den første var Sct. Clemens Kirke i Randers, 1958) og 13 sognegårde. Restaureret middelalderlige landsbykirker, Trinitatis/Rundetårn-komplekset, Koldinghus, Kloster Ter Apel, Holland m.m.. Arbejdet med nyt byggeri i historiske omgivelser i Danmark, Tyskland, Holland, Belgien og Tyrkiet. For genopbygningen af Koldinghus (1972-94) modtog Inger og Johannes Exner Europa Nostra-Prisen 1994. Ud over at være blevet præmierede i adskillige arkitektkonkurrencer har de modtaget en række æresbevisninger, blandt andet Eckersberg-Medaillen 1983, C.F. Hansen Medaillen 1992 og Honorary Fellowship of The American Institute of Architects 1992. Siden 1997 har Johannes Exner modtaget Statens Kunstfonds livsvarige ydelse. Han er ridder af Dannebrog.

grymer@kristeligt-dagblad.dk